

Başvuru Tarihi: 23.10.2017 **Received Date:** 23.10.2017

Yayına Kabul Tarihi: 14.01.2018 **Accepted Date:** 14.01.2018

Yayınlanma Tarihi: 29.01.2018 **Published Date:** 29.01.2018

akademia

ISSN:1308-3198
Erciyes İletişim Dergisi *akademia* 2018
Cilt (Volume): 5, Sayı (Number): 3, (160-172)

Nurhan KAVAKLI (Yrd. Doç. Dr.)
Üsküdar Üniversitesi
Yeni Medya ve Gazetecilik Bölümü
nurhankavakli@gmail.com

DRONE'LARIN GAZETECİLİKTE KULLANIMI: DRONE HABERCİLİĞİNİN OLANAKLARI, ZORLUKLARI VE SINIRLARI

Öz

Gazetecilere “gökyüzündeki gözlerden” biri olma olanağı sunan drone'lar, büyük medya kuruluşlarının habercilik faaliyetlerinden yurttaş gazeteciliğine dek uzanan gazetecilik alan ve uygulamaları için yeni olanaklar ve açılımlar sunmaktadır. Ancak diğer yandan, sahip olduğu havadan yüksek gözetim kapasitesi drone kullanımlarında sınırlarının nasıl çizileceğine dair tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Ulusal güvenlik, kamu sağlığı ve güvenliği, özel yaşamın korunması ile kamunun bilgi alma özgürlüğü, basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü tartışma konularından bazılarıdır. Drone'ların gazetecilik amaçlı kullanımları üzerine odaklanan bu çalışmada drone haberciliğinin sunduğu olanaklar, bu olanakların sınırları konuyla ilgili yasal ve etik çekinceler göz önüne alınarak, mevcut ulusal ve uluslararası literatür çerçevesinde irdelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeni iletişim teknolojileri, Drone haberciliği, Gazetecilik, Havadan gözetim, Yurttaş gazeteciliği.

THE USE OF DRONES IN JOURNALISM: OPPORTUNITIES, CHALLENGES AND LIMITS OF DRONE JOURNALISM

Abstract

Drones what give journalists the opportunity to be one of the “eyes in the sky” offer new possibilities and ways to improve journalistic activities of major media institutions and citizen journalism. However, their high aerial surveillance capacity causes debates about to what extent the limits for drone use in journalism should be driven. National security, public health and security, privacy issues, freedom of press, freedom of expression, freedom of information are among the issues being debated. This study which focuses on the use of drones in journalism, examines the opportunities and challenges in drone journalism by taking into consideration ethical and legal concerns through national and international literature.

Keywords: New Information technologies, Drone journalism, Journalism, Aerial surveillance, Citizen journalism.

Giriş

İngilizce sözlüklerde sıralanan karşılıkları arasında “vızıltı” ve “erkek arı”¹ anlamının da yer aldığı drone kelimesi günümüzde yaygın olarak “pilotsuz uçabilen araçlar”, insansız hava aracı”, “insansız hava sistemleri” ya da “uzaktan kumanda edilen hava aracı” olarak kullanılmaktadır. Tarihsel gelişim süreci içinde öncelikle askeri amaçlı alanlarda bilinirlik kazanmış olan drone’lar son yıllarda adından sıklıkla söz edilmesine yol açacak şekilde birçok alanda varlık göstermeye başlamıştır. Günümüzde erişilebilirliği ve kullanımı daha kolay hale gelmiş olan drone’ların güvenlik, gözetim, keşif, iletişim, ulaşım, teslimat, yardım ve gazetecilik amaçlı sivil ve ticari kullanımları mevcuttur. Drone’ları gazetecilik için cazip bir görüntüleme ve bilgi edinme teknolojisi haline getiren en önemli özelliğinin ise gazetecilere sağladığı gökyüzüne erişim kolaylığı olduğunu söylemek mümkündür.

Drone’ların sunduğu bu olanak sayesinde insan güvenliği için tehlike oluşturan yangın, deprem ve sel baskını gibi doğal afetlerin yaşandığı bölgelerden bilgi, belge ve görüntü elde edilmesi gazeteciler için daha kolay hale gelmiştir. Aynı zamanda gazeteciler yerleşim yerlerinin uzağında meydana uçak kazası ve çığ düşmesi gibi olaylara hızlı bir şekilde ulaşım ve erişim olağına da kavuşmuşlardır. Miting, gösteri ya da ayaklanmalar türünden geniş kitle katılımın söz konusu olduğu toplumsal olaylarda ya da konser ve spor etkinliklerinde daha dinamik, güçlü ve hızlı görüntü temini de yine drone’lar sayesinde gerçekleştirilebilmektedir. Diğer yandan, yurttaş gazeteciliği gibi alternatif gazetecilik türlerine yeni kanallar açan bu yeni gözetim teknolojileri, kamunun farklılık ve çeşitlilik içeren, diğer bir ifadeyle “alternatif gözler” tarafından üretilen haberleri bulabileceği demokratik bir basın ortamının oluşumu açısından da önem taşımaktadır. Habercilikte uzama ve mekâna ilişkin birçok sınırın ve zorluğun aşılmasına olanak sağlamanın yanı sıra drone’ların haber anlatım ve sunum tekniklerinin gelişip, zenginleşmesine yaptığı katkı da bu yeni teknolojiyi dikkate değer kılmaktadır. Ancak diğer yandan, drone’ları dikkat çekici kılan bir diğer özelliği ise yüksek gözetleme teknolojisiyle gerçekleştirilen haberlerin neden olabileceği sorunlardır. Bu yönde yapılan tartışmaların genel olarak güvenlik - haklar ve özgürlükler karşılığında geliştiğini ve demokratik bir toplumda basının görevi, bilgi alma hakkı, ulusal güvenlik, kamu güvenliği ve özel yaşamın korunması gibi konuları içerdiğini söylemek mümkündür.

Drone’ların sahip olduğu özellikler ve bu özelliklerin getirdiği olumlu ve olumsuz sonuçları nedeniyle ayrı bir gazetecilik türü olarak gelişebileceği yönünde işaretler bulunmaktadır. Örneğin bu doğrultuda kendi ilke ve sorumluluklarını belirleyen ‘Drone Gazetecileri’ adı altında örgütlenen yapılanmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. (örn. bkz. <http://www.dronejournalism.org/>). Aynı zamanda drone’ların gazetecilikteki kullanılan basit bir yardımcı teknoloji olmasının ötesine geçtiğine işaret eden ‘drone gazeteciliği’ kavramı da literatürde sıklıkla yer almaya başlamış bulunmaktadır.

Drone’ların haber amaçlı kullanımına odaklanan bu çalışmada, yukarıda çizilen kavramsal çerçeve içinde drone’ların gazetecilik açısından sunduğu olanaklar ve sınırlılıkların ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda çalışmada yanıt aranmaya çalışılan öncelikli soru, drone’ların sunduğu olanakların “drone gazeteciliği” adı altında kendine özgü kuralları, işleyişi ve alanı olan ve yeni bir gazetecilik türünün oluşumuna yol açıp açamayacağıdır. Bir derleme ve tarama makalesi olan bu çalışma, yöntem olarak literatür taramasına dayanmaktadır. Drone’ların, özellikle de gazetecilik alanında kullanımının oldukça yeni olması nedeniyle konuyla ilgili geniş kapsamlı bir literatürün varlığından henüz söz etmek mümkün değildir. Özellikle akademik nitelikte Türkçe çalışmalar açısından bu eksiklik daha fazla hissedilmektedir.

Bu durumun yarattığı sınırlılıkların aşılabilmesi amacıyla kaynak taraması, Türkçe ve İngilizce bilimsel dergilerde yer alan konuyla ilgili çalışmaların yanı sıra, güncel gelişmelerle

¹ Bkz. Cambridge Dictionary, <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/drone>

Türk Dil Kurumu Sözcüğünün çevrimiçi versiyonunda “drone” kelimesinin henüz bir karşılığı bulunmamakla birlikte, “...bu yabancı kökenli sözün Türkçe karşılığını arama çalışmalarımız sürmektedir” denilmektedir. Bkz. TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=815&Itemid=75

ilişkin yetkin kişilerin deneyim ya da gözlemlerini de içeren yazıları ya da haberleri de kapsayacak şekilde genişletilerek yapılmıştır. Ancak, henüz yeni oluşmakta olan bir literatüre dayanıyor olmasını da bu çalışmanın sınırlılığı olarak belirtmek gerekmektedir. Özellikle makalenin sadece İngilizce ve Türkçe kaynakları kapsıyor olması ise bu sınırlılığı arttırmıştır. Bütün bunlara rağmen, oldukça yeni bir konuya yönelik yaklaşım ve tartışmaları belli sorunsal ve perspektif ışığında ele alarak irdeleyen ve betimleyici çalışmalarla da güçlendirilen bu çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Çalışmanın amacı doğrultusunda, ilk olarak, drone'ların tarihine değinilecektir. Ardından drone'ların haber üretim, dağıtım ve tüketim pratikleri açısından ve gazetecilik türlerinin gelişmesi yönünde sunduğu olanaklar ve bu olanakların etkileri konuyla ilgili etik ve yasal tartışmalar göz önünde tutularak irdelenecektir. Daha sonra ise drone kullanımının ülkemizdeki durumu ele alınacaktır.

Drone'ların Askeri Müdahalelerden Sivil Amaçlı Kullanımlara Uzanan Tarihi

Bir gözetim aracı olarak tasarlanan ve askeri amaçlar için geliştirilen drone'ların bu yöndeki ilk kullanımı 1. Dünya Savaşı'na dek uzanmaktadır. ABD'nin Irak, Afganistan, Pakistan ve Yemen gibi ülkelerde yürüttüğü askeri operasyonlardaki yaygın kullanımı nedeniyle drone'lar uluslararası kamuoyu tarafından bilinirliği artan bir teknoloji haline gelmiştir. Hem uzaktan kumanda edilerek uçabilen hem de belli bir uçuş planı üzerinden otomatik olarak hareket edebilen türleri olan drone'lar, ABD'nin askeri müdahalelerinde keşif amacına ek olarak, silahlendirilmiş türleri ile hedefleri yok etmek amacıyla kullanılmıştır. Drone'ların askeri saldırılarda birçok sivilin yaşamına da yol açan öldürücü bir silah olarak kullanılması bu teknolojilerin "ölüm makineleri" olarak algılanmasına yol açmıştır. Ancak, günümüzde birçok alanda, drone'ları bu olumsuz imajdan uzaklaştıracak sivil kullanımları bulunmaktadır. Bu çalışmanın odağını oluşturan gazetecilik alanı dahil, sanat, haritalama, doğal hayatı gözleme, insani yardım, insan haklarının gözetimi, toplumsal hareketler ve protesto, kamu güvenliği drone'ların kullanıldığı alanlardan sadece bazılarıdır. Drone'ların sivil alanda kullanılabilir hale gelmesindeki en önemli nedenlerden biri olarak askeri drone'lara kıyasla daha küçük, daha hafif, daha ucuz ve taşınabilirliği daha kolay türlerinin geliştirilmesi gösterilebilir (Goldberg vd., 2013, 1-4; Clarke, 2013, 4).

Drone'ların gazetecilik amaçlı kullanılabilir bir teknoloji olarak dikkat çekmeye başlaması 2011 yılına dek uzanmaktadır. Öncesinde sıcak hava balonu, helikopter ya da uçak aracılığıyla havadan görüntüleme olanakları olmasına karşın bu araçlar yüksek maliyetleri ve uzaktan kontrol edilme olanağı sunmaması nedeniyle yaygınlık kazanmamışlardır (Jarvis, 2014, 9). Japonya'da 2011 yılında meydana gelen devasa deprem ve ardından oluşan tsunami, Fukuşima Nükleer Santrali'nde büyük bir faciaya neden olmuştur. Radyasyon ve yıkım nedeniyle girilemez durumda olan santraldeki zarar tespit ve kurtarma çalışmalarında ölçüm ve görüntüleme yapmada kullanılan drone'ların ortaya koyduğu performans dikkat çekici olmuştur. Resmi kurumlar tarafından gerçekleştirilen drone çekimlerinin kısıtlı bölümü medyaya paylaşılmış olmakla birlikte, bunlar, özellikle insan hayatı için riskli bölgelerden bilgi, belge ve görüntü elde edilmesinde drone'ların taşıdığı potansiyele dikkat çekmekte oldukça etkili olmuştur (Corcoran, 2014). Drone'ların özellikle doğal afetlere ilişkin haberlerde büyük avantajlar sağlayabileceğine dair diğer çekimlerin, aynı zamanda yurttaş gazeteciliğine örnek oluşturacak şekilde sıradan vatandaşlarca gerçekleştirildiği görülmektedir.

Bunlardan biri 2013 yılının Ocak ayında Rian Taylor adında bir amatör tarafından çekilen Avustralya'daki Tasmanya orman yangınına ait videodur (Taylor, 2013). Taylor'un yurttaş gazeteciliğinde etkin olarak kullanılan sosyal paylaşım kanallarından biri olan YouTube'a yüklediği videoya ABC TV haberlerinde yer vermiştir. Aynı yıl Ekim ayında yine Avustralya'nın New South Wales eyaletinde meydana gelen orman yangını da "Cividrones" adı altında kimliği belirsiz bir kişi tarafından çekilerek, YouTube'a yüklenmiştir (Cividrones, 2013). 37 bin hektar ormanlık alanın yok olduğu felaketi ve yangın söndürme çalışmalarını içeren video çekimleri

aralarında BBC News ve ABC TV'nin de bulunduğu birçok büyük medya grubu tarafından yayınlanmıştır. (Corcoran, 2013). Cividrones adresli web adresine bakıldığında sayfanın üzerinde, drone'ların askeri amaçlı kullanımını ve kullanım sırasında yol açtığı can kayıpları nedeniyle savaş ve ölümle eşleşen olumsuz imajına karşıt bir ifade ile karşılaşılmaktadır: "Barışçıl amaçlar için drone'ların sivil kullanımı." Büyük medya kuruluşlarınca gerçekleştirilen drone çekimlerine ilişkin ilk örnekler arasında CNN'in Filipinler'de 2013 yılının Kasım ayında meydana gelen ve ülkede "ulusal felaket" ilan edilmesine yol açan Haiyan Tayfunu'na ilişkin haberi yer almaktadır (CNN, 2013). BBC News'in Filipinler'deki sel felaketiyle ilgili video haberi (BBC News, 2011) ile 2. Dünya Savaşı'nda kurulmuş olan ve 1 milyondan fazla kişinin yaşamını kaybettiği Auschwitz toplama kampının bugününe ilişkin video haberi (BBC News, 2015) ilk örnekler arasındadır.

Drone'ların habercilik açısından sunduğu avantajlar, sürekli kullanım için bu araçları ekipmanları arasında katmak isteyen birçok medya kuruluşunu da harekete geçirmiştir. Ancak drone'ları diğer haber toplama ve görüntüleme teknolojilerinden farklı ve üstün kılan özellikleri aynı zamanda, bu araçların kullanımlarına dair çekincelerin oluşmasına neden olmaktadır. Ülke güvenliği, hava sahası güvenliği, özel yaşamın gizliliğinin korunması, insan ve toplum sağlığı ve güvenliği gibi daha çok güvenlik temelli endişeler nedeniyle drone kullanımını kısıtlayıcı yasal düzenlemeler yapılmaktadır. Örneğin ABD'de drone kullanımı Amerikan Sivil Havacılık Kurumu FAA (Federal Aviation Administration) kontrolünde gerçekleştirilmektedir. Uçurulmaları yasal izin gerektiren drone'ların bir gazetecilik aracı olarak tanınması ve medya kuruluşlarına drone kullanmaları için izin verilmesi de bu nedenle kolay olmamaktadır. Bu noktada yaşanan en önemli karşı tartışmalardan birisi drone kullanımının ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü ve halkın haber alma özgürlüğü ile ilişkilendirilmesi etrafında gelişmektedir. Bu gelişmeler yaşanırken, uluslararası haber kuruluşu CNN, Amerikan hava sahası içinde haber amaçlı olarak drone'larını uçurabilme iznini almayı başaran ilk kurum olmuştur. CNN, FAA ile, bir çok kere ret yanıtı almasına rağmen, yürüttüğü uzun ve kararlı bir başvuru sürecinin ardından belli kurallara uymak şartıyla kendi drone'larını uçurma onayını alabilmiştir. FAA'in CNN'in başvurusuna (ticari drone kullanımına) olumsuz bakmasının ardında, ticari kullanımlı drone'ların hava ulaşımının güvenliğini tehdit etme ya da kaza yapma durumunda hasarlara ya da ölümlere yol açma riski bulunmaktadır. Bunun yanı sıra drone'ların terorist saldırılarda kullanılma riski de FAA'in çekinceleri arasında yer almıştır. CNN'in ardından kendi drone'larını uçurabilme onayını almayı Facebook ve Google başarmıştır. Drone'ların gazetecilik amaçlı kullanım kazanmaya başlaması, bu yönde akademik düzeyde yapılanmaların oluşmasını da beraberinde getirmiştir. ABD'de Nebraska-Lincoln Üniversitesi'nin İletişim ve Gazetecilik Fakültesi'nde 2011 yılının sonunda Drone Gazeteciliği Laboratuvarı kurulmuştur. Daha sonra, 2013 yılında Missouri Üniversitesi'nde Drone Gazeteciliği Programı açılmıştır.

Drone'ların Gazeteciliğe Sunduğu Olanaklar

Drone'ların gazetecilik alanında tercih edilir cazip teknolojiler haline getiren özellikleri ve sunduğu olanakları dört başlık altında toplamak mümkündür. "Haber toplama pratiğini kolaylaştırıp, güçlendirmesi", "haber içeriğinin güçlendirilmesine ve haber anlatımına dair sunduğu avantajlar", "alternatif medya ve gazetecilik pratiklerine yeni kanallar sunmak" ve "ekonomik olması" şeklinde sıralanan bu başlıklar altında söz konusu olanaklar detaylı olarak aşağıda ele alınmaktadır.

1. Haber Toplama Pratiğini Kolaylaştırıp, Güçlendirmesi

Geleneksel gazetecilikte kullanılan görüntüleme teknolojilerinin sahip olduğu sınırlılıkların çoğunu geride bırakan drone'lar özellikle havadan hareketli görüntü alınmasında sağladığı avantajlar sayesinde daha önce mümkün olmayan nitelikte görsellerin elde edilmesini olanaklı kılmaktadır. Drone'lardan önceki görüntüleme teknolojilerinin temel olarak insanın görüş kapasitesinin fiziksel sınırlılıklarıyla bağlı olması, haber toplama, yapma ve yayma pratiğine de sınırlılıklar getirmektedir. Fotoğraflamada sokak seviyesine bağımlı olma durumu, havadan

kuşbakışı ve hareketli görüntüleme olanağı veren drone'lar sayesinde kolaylıkla aşılabilmektedir. Drone'lar haber yerinin görüntülenebilir alanını genişletmekle kalmamış, uçan bir kamera gibi hareket etme yeteneği ile haber yerine erişime hız ve pratiklik kazandırmıştır (Clarke, 2013). Görüntüleme hacmindeki büyüklük olaylara ilişkin daha bütünlüklü görsellerin elde edilmesini sağlarken, manevra kabiliyetindeki hız ve yetkinlik olay yerine ya da habere konu olay olaylara ilişkin birçok ve farklı açılardan görüntü alma olanağını da sunmaktadır. Drone'lar oldukça küçük olabilen mini ebatları sayesinde yere 2-5 metre kadar yakınlaşıp, ardından hızlı bir şekilde yüzlerce metre yükseğe çok kısa zamanda çıkabilmektedir. Söz konusu bu özellikleri, önceden erişimin mümkün olmadığı ya da çok tehlikeli olduğu nükleer santral kazaları, orman yangını, sel, tsunami, deprem gibi afetlerin yaşandığı bölgelerden görüntü ve bilgi temininde büyük avantajlar sağlamıştır. Drone kullanımı sayesinde haber organizasyonlarının elde ettiği ve başka şekilde elde edilmesi mümkün olmayan eşsiz görüntüler arasında, 2014 yılında İtalya'daki toprak kaymasının neden olduğu dev kaya düşmesi, Arkansas'ta 2014 yılında meydana gelen tornado, 2015 yılında Nepal'in başkenti Katmandu'da meydana gelen 7.9 şiddetindeki deprem örnek olarak verilebilir.

2. Haber İçeriğinin Güçlendirilmesine ve Haber Anlatımına Dair Sunduğu Avantajlar

Fotoğraflamada ve video çekimlerinde mekâna ve zamana dayalı sınırları, geçmişteki teknolojilere kıyasla önemli oranda aşabilmesinin yanında drone'lar haberin içeriğini ve haber anlatımını zenginleştirip, güçlendirmeye dönük avantajlar da sağlamaktadır. Farklı özellikteki kameraların yanı sıra ısıya ya da harekete duyarlı çeşitli ölçme cihazlarının kolaylıkla monte edilebildiği drone'lar sayesinde dijital haritalandırma, analitik data ve panoramik görüntü elde edilmesi çok daha pratik hale gelmiştir. Bu gelişme gazetecileri görgü tanıklarının ifadeleriyle yetinme ve resmi makamlarının verilerine bağımlı kalma durumundan çıkarmıştır (Holton vd., 2016, 637). Havadan kuşbakışı elde edilen görsel malzemeler – kitlelerin, kalabalıkların büyüklüğünü sergileyen hareketli görüntüler, doğal afetlerin ya da savaşların yol açtığı yıkımlara dair geniş alanları kapsayan dramatik etkisi yüksek görüntüler- haber anlatımını görsel açıdan destekleyen ve güçlendiren malzemelerdir. Aynı zamanda drone'lar sayesinde birçok farklı perspektiften görüntü almak mümkün olacağı için bir habere konu olan olayı/mekânı birden çok farklı açıyla izleyiciye sunmak, daha tatmin edici ve dramatik etkisi güçlü çarpıcı haberlerin ortaya konulmasında etkili olmaktadır. Bu etkiyi bir gazeteci ve aynı zamanda Nebraska-Lincoln Üniversitesi Drone Gazeteciliği Laboratuvarının kurucularından olan Matthew Waite şu sözlerle ifade etmektedir:

“Eğer gazeteci olarak bir büyük bir kasırga ya da sel baskını haberi yaptıysanız hasarın boyutunu anlamlı bir şekilde ifade edebilmenin ne kadar zor olduğunu bilirsiniz. Drone'lar amaç yönelimli araçlar. [Drone ile çekilen] Sadece birkaç saniyelik video ve bir kaç fotoğraf karesi insanların yaşananları anlamaları için yetiyor.” (aktaran Eztler, 9.12.2016).

2016 yılında iklim değişikliğinin dünyanın çeşitli yerlerindeki insan yaşamları üzerindeki yıkıcı etkilerini konu eden ödüllü “Carbon Casualties” serisinin (*The New York Times*, 2016) vurucu anlatım gücünün ardında da drone ile gerçekleştirilen video çekimleri bulunmaktadır. Çekimleri yapan Josh Haner'a göre de drone'lar bunu “Bir kuş gibi hareket ederek görüntü alabilmek” ve böylece “daha önce hiç yapılamayanı” yaparak gerçekleştirmektedirler. Gökleri bir kuş kabiliyetinde ve hâkimiyetinde kullanabilmek drone'ların haber anlatımına en büyük katkısıdır. Bu bağlamda Haner drone'ların görsel haber anlatımına getirdiği katkıyı ve yaptığı değişikliğinin niteliğini “Drone'lar gökyüzünü demokratikleştirdi” sözleriyle ifade etmektedir (Holton vd., 2015: 637).

3. Alternatif Medya ve Gazetecilik Pratiklerine Yeni Kanallar Sunmak

The New York Times gazetesi foto-muhabiri Josh Haner'ın sözünü ettiği “drone'ların gökyüzünü demokratikleşmesi” daha çok insan bakış açısının fiziksel sınırlarının aşılmasına işaret etmektedir. Ancak drone'ların ortadan kaldırdığı bu sınırlar aynı zamanda gökyüzünü,

buradaki gözlerden biri olmak isteyen herkesin kullanımına en azından potansiyel olarak açmıştır. Özellikle liberal basın anlayışında, devleti kamu adına gözetmesi ve denetlemesi için basına yüklenen “bekçi köpeği“ ya da “dördüncü kuvvet” olma görevinin yerine getirilemediği medya sansürünün söz konusu olduğu durumlarda drone’lar alternatif medya ve gazetecilik pratikleri için önemli avantajlar sağlayabilmektedir (Bell, 2011). Nitekim günümüzde kurumsal ya da bireysel profesyonel habercilik faaliyetlerinin dışında, drone’lar yurttaş gazeteciliğinde, sivil toplum aktörlerinin haber amaçlı kullanımında yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Duvarları, bariyerleri, setleri kolaylıkla aşabilen drone’lar, iktidar tarafından “gözetlenen” iktidarı “gözetleyen” konumuna taşıyarak bir anlamda “karşı-gözetim” olanak sağlamaktadır. Bu aynı zamanda toplumdaki iktidar ve temsil ilişkilerinde de tersine bir işleyişe olanak vermektedir (Tremayne ve Clark, 2014, 233).

Drone’ların bu yöndeki kullanım örneklerine bakıldığında protesto gösterileri ve ayaklanmalar türünden toplumsal olaylar üzerinde yoğunlaştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Elde edilen videoların kamuyla buluşabilmesi ise YouTube, Vimeo ve benzeri sosyal paylaşım platformlarını sayesinde olmaktadır. Bu türdeki ilk örneklerden biri 2011 yılının Kasım ayında seçim yolsuzluğu gerekçesiyle Moskova’nın Bolotnaya Meydanında gerçekleştirilen protesto gösterilerine ait çekimlerdir (Corcoran, 2014). Arjantin’de artan enflasyon, şiddet, suç ve yolsuzluk nedeniyle düzenlenen hükümet karşıtı büyük protesto gösterisi yine drone’lar aracılığıyla görüntülenmiştir (Anonim, 2011). Gösteriye ait videolar, bir drone’nun, boyutu çok küçük olmasına karşın, medya erişimini kısıtlayan büyük polis barikatlarını aşarak protesto gösterilerinin merkezine ulaşma gücünü ortaya koyması açısından da önemlidir. (Corcoran, 2014). Yurttaş gazeteciliği bağlamında değerlendirilebilecek diğer bir örnek de 2013 yılında Bulgaristan’ın başkenti Sofya’da gerçekleştirilen hükümet karşıtı gösterilere ait havadan gerçekleştirilmiş bir dizi video çekimidir (Dzhabirov, 2013). Videoları çekerek, sosyal paylaşım ağlarında paylaşan grafik tasarımcısı Iasen Dzhabirov, bu eylemini medya, siyasi partiler ya da para için yapmadığını, sadece kamu için yaptığını belirterek, “böylece herkesin protestoların gerçek mahiyetini görmesi mümkün olduğunu” söylemiştir (Schmidt, 2015, 2). Toplumsal olaylarda drone kullanımının ilk örneklerinden biri de Türkiye’de Taksim Gezi Parkı Olayları sırasında gerçekleşmiştir. Cenk Köse adlı bir aktivist küçük bir drone aracılığıyla Taksim meydanındaki gösterileri kaydederek, YouTube’da paylaşmıştır (Schmidt, 2015, 17-18). Drone güvenlik güçleri tarafından kısa sürede vurularak düşürülmüştür (Estes, 2013). Ancak, hemen ardından göstericiler tarafından başka bir drone havalandırılmıştır. Çekimin devamı sağlanmış olsa da bu olay drone’ların görüntü almadaki ve fiziksel engelleri aşmaktaki büyük gücüne karşın kendilerine yönelik saldırılara karşın ne denli zayıf olduğunu göstermesi açısından da önemlidir.

4. Ekonomik Olması

Drone’lar gazeteciliğe sunduğu bilgi, veri toplama ve etkin fotoğraflama gibi büyük avantajlarına karşın günümüz koşullarında düşük maliyetli olarak değerlendirilebilecek araçlardır. Birçok drone kullanımı geleneksel tarzdaki, uçak ya da helikopter gibi insanlı hava aracından çok daha az maliyetlidir. Hatta bazı drone’ların tutarı akıllı telefon ya da dijital bir kamera kadardır (Etzler, 9.12.2016). Şüphesiz, bu gelişmenin arkasındaki itici güçlerden biri olarak, hobi amaçlı veya “do it yourself drone” (“kendin yap dronu”) türündeki drone’ların makul fiyatlarla bulunabileceği online alış-veriş imkânı de sunan uluslararası drone pazarını da hesaba katmak gerekir. Sahip olunabilmesi için büyük bütçeler gerektirmemesi, bu araçların profesyonel medya kurumlarının yanı sıra alternatif medya ve gazetecilik uygulamaları açısından sunduğu en önemli avantajlarından biri olmaktadır. Diğer yandan drone’ların hobi amaçlı kullanımlarında yasal sınırlamaların katı olmaması da bireysel drone gazeteciliğinin önüne açan etkenlerden biridir. Ancak anılması gereken asıl önemli etken gerek teknolojisindeki gelişmeler gerekse her gün gelişen drone pazarının da etkisiyle drone’ların ekonomik olarak daha erişebilir ve ulaşılabilir hale gelmiş olmasıdır (Estrin, 2017; Roug, 2014).

Drone Kullanımının Sınırları ve Yol Açtığı Endişeler

Drone kullanımının gazetecilik mesleğine, pratiklerine ve işlevine olumlu katkılarının yanı sıra olumsuz olarak değerlendirilebilecek etkileri olup olmadığı, tartışma gerektiren konulardan birini oluşturmaktadır. Nitekim, drone'ların görüntülemeyi havadan yapıyor olması ve görüntüleme alan ve erişim kapasitesinin büyüklüğü, ulusal güvenlik, kamu sağlığı ve güvenliği, özel yaşamın korunması açısından, drone kullanımına ilişkin sınırlayıcı düzenlemelerin gerekliliğini de tartışmaya açmıştır. Sınırların belirlenmesi aşamasında gerilim hattını oluşturan konular kamunun bilgi alma özgürlüğünün, basın özgürlüğünün ve ifade özgürlüğünün korunabilmesidir. Belirtilen bu noktalar ışığında gazetecilikte drone kullanımının neden olabileceği sorunlar dört ana kategori altında toplanarak aşağıda ele alınmaya çalışılmıştır.

1. Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması

Drone kullanımına dair günümüzde en çok tartışılan konularından biri gazetecilik meslek etiğine uygun şekilde, tüm gazetecileri bağlayıcı etik kuralların belirlenmesinin gerekliliğidir. Etik kurallara gereksinim duyulmasının ardında çok çeşitli kaygılar bulunmakla birlikte, bunlardan en öne çıkanı özel hayatın gizliliğinin korunmasına ilişkindir. Gazetecilik amaçlı da olsa, sadece çeşitli haber kurumlarının ya da bireysel kullanıcıların haber algısına ve niyetine göre şekillenecek bir drone kullanımının özel hayatın korunması konusunda sorunlar oluşturacağı, bu nedenle gazetecilik etiği çerçevesi içinde net tanımlamalar yapılması tartışmaların ana eksenini oluşturmaktadır. Drone'lar evler, bahçeler ve araziler türünden özel mülkleri ve buralarda yaşayanların hareketlerini kolaylıkla gözetleyebildikleri gibi, plajlar ya da parklar gibi kamuya açık olmakla birlikte insanların belli düzeyde mahremiyete ihtiyaç duydukları yerleri de kolaylıkla gözetleyebilen araçlardır. Bu nedenle rastgele drone kullanımlarının özel hayat için oluşturacağı büyük riskler bulunmaktadır (Culver, 2014, 59). Özel ya da kamusal alanda fotoğraf çekimi ya da kamera kullanımına dair yasal düzenlemeler olsa da, yerden görüntü alma pratiğini kökten değiştiren drone'lar için konunun yeni bir bakış açısıyla ele alınması gerekliliği söz konusudur. Bu noktada drone'ların, görüntü almadaki görüş açısını sokak seviyesinden gökyüzüne çıkararak kamusal alan ve özel alan arasındaki sınırlarını alt üst etmesi önemli bir noktadır.

İnternetin, ortaya çıkardığı yeni iletişim ortamları ve bu ortamlarda yapılan paylaşım ve etkileşimler -örneğin özel anların ve alanların gönüllü bir şekilde yabancı gözlerin dikkatine sunulması ve hatta gözetlenmekten haz duyulur hale gelinmesi, yapılan paylaşımların diğer kullanıcılar tarafından indirilip, yeniden başka şekillerde kullanabilmeleri ya da akıllı telefonlarımızın bizim günlük aktivitelerimizle ilgili bilgilere ulaşip, onları operatörlere iletmesi vb.- farklı bir "alan" pratiğine ve özel yaşam algısına yol açmaktadır. Benzer şekilde, drone'lar da özel alana ve kamusal alana dair farklı bir kavrayışın doğmasını zorlamaktadır. İnternette farklı olarak drone'lar bunu her gün deneyimlediğimiz fiziksel alana ilişkin müdahalesi ile yapmaktadır. Drone'lar kamuya açık alanın sınırını sokak olmaktan çıkararak, havadan görülebilen bina merdiven boşluklarına, apartmanların bahçelerinden evlerin teraslarına doğru itmeye başlamıştır (Choi-Fitzpatrick, 2014, 21). Örneğin normal koşullarda kimsenin göremeyeceği şekilde evinin terasında güneşlenen ya da herhangi özel bir aktivitede bulunan biri, o çevredeki bir olayı görüntüleyen bir drone nedeniyle bir anda milyonlarca kişinin meraklı gözlerinin hedefi haline gelebilmektedir. Benzer şekilde özel alan niteliğindeki bir çiftlik, yerleşim sitesi, eğitim ya da tatil kampı kamusal bir olayı görüntülemeye çalışan bir drone nedeniyle birden bire kamuya açık hale dönüşebilmektedir. Bazen bu tür görüntülemeler paparazzi amaçlı drone kullanımlarında ünlülerin özel yaşamlarına kasıtlı müdahaleler olarak da yapılabilmektedir. Bu durum özel alan ile kamusal alana ait tanımların yeniden yapılmasına dair bir tartışmaya neden olmakla birlikte, pratikte özel alanlarının sağladığı mahremiyet konforuyla hareket eden insanların mağduriyetlerine yol açabilmektedir. Özellikle editöryel müdahalelerin minimum düzeyde gerçekleşebildiği drone canlı yayınları sırasında özel yaşama ilişkin ihlallerin meydana gelmesi ise daha olasıdır.

Drone kullanımının yaygınlaşmaya başlamasıyla birlikte gazetecilik etik kurulları konu üzerinde öneriler üretmeye başlamışlardır. Örneğin, ABD'de bulunan Profesyonel

Gazeteciler Birliği (SPJ) Etik Komitesi Başkanı Andrew Seaman (2016) genel etik kurallarının belirlenmesiyle sınırlı kalınmayarak, drone kullanacak haber organizasyonların kendi iç etik kurallarını da belirlemesi gerektiğini ve hangi durumlarda ve ne şekilde drone kullanımı yapılacağına kurallara bağlanmasını savunmaktadır. Buradaki öncelikli ölçütü ise “drone kullanımında kamu yararının gözetilmesi” ve “sadece gazetecilik amaçlı olacak şekilde drone kullanılması” şeklinde belirtmektedir. Bu noktada “kamu yararının” ne olduğunun net bir şekilde belirlenmesi önem kazanmaktadır. Herhangi bir haberde drone kullanımının sağlayacağı kamu yararının açıkça ortaya konmasında ise basın kuruluşlarının “şeffaf” ve “sorumluluk sahibi” olması en gerekli unsurlar olarak gösterilmektedir (Choi- Fitzpatrick, 2014, 26).

Özel yaşamın korunmasında ölçünün ne olacağına ilişkin tartışmalarda da yine kamu yararı kriteri öne çıkarılmaktadır. Bu çerçevede, özel yaşamın korunması ile kamu yararının gözetilmesi arasındaki dengenin hassaslığına vurgu yapılarak, drone kullanımında bu dengenin gözetildiğine dair halkın bilgilendirilmesinin de çok önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu konuda sorumluluğu üstlenmesi gereken kurumlar olarak ise gazeteler ve meslek örgütleri gösterilmektedir. Seaman’a göre eğer bu bilgilendirme yapılmazsa, halkın pek aşına olmadığı “tepelerinde uçan” ve “özel yaşamın gizliliğine ve halk sağlığına dair riskler barındıran”, bu yeni teknolojinin gazetecilikte kullanımı, gazeteciliğe ve gazetecilere karşı güven kaybına neden olacaktır. Seaman’un halkta bir güven sorunu oluşmaması için gazetecilere önerisi şöyledir: “İnsanlara, drone’ların bir gazetecinin kamerasıyla sokakta yapabileceğinden daha fazlasını yapmayacağına garantisini verilmelidir.” (Seaman, 2016). Columbia Üniversitesi Gazetecilik Okulu Dekanı Steve Coll’un sözleri de Seaman’ı destekler niteliktedir: “Drone kullanıcıları muhakkak kendilerine önce ‘Başka araçlarla başaramayacağım neyi drone aracılığıyla başaracağım?’ diye sormalıdır.” (aktaran Choi-Fitzpatrick, 2014, 28).

2. Kamu Güvenliği ve Sağlığının Korunması

Drone kullanımına ilişkin diğer bir tartışma konusu drone kullanımının halk güvenliği ve sağlığı açısından taşıdığı potansiyel risklerdir. Uygun ve dikkatli şekilde kullanılmadığı takdirde drone’lar kolaylıkla mal ya da can kaybına yol açabilecek teknolojilerdir. Bir drone geliştiricisinin yaptığı şu benzetme drone’ların ne denli tehlikeli olabileceğine dair fikir vericidir: “Bir drone’u havaya bırakmak, uçan bir çim biçme makinesini çok etkin bir şekilde havada çalıştırmak gibidir.” (aktaran Culver, 2014, 58). Nitekim ABD merkezli Profesyonel Drone Gazetecileri Birliği PSDJ’nin (Professional Society of Drone Journalists) belirlediği etik kurallar sıralamasında “güvenlik” kriteri ikinci sıraya yerleştirilmiştir. Beş maddeden oluşan listede yer alan kriterler önem sırasına göre şu şekilde düzenlenmiştir: 1) Haber değeri, 2) Güvenlik, 3) Hukukun ve kamusal alanın kutsallığı, 4) Özel yaşam (korunması), 5) Geleneksel gazetecilik etik kuralları (bkz. PSDJ, 2017).

Burada sorulması gereken soru drone kullanımı sırasında kişilerin ya da toplumun güvenliğinin ne zaman ve hangi limitlere kadar tehlikeye atılabileceği ve sınırların nasıl çizileceği sorusudur. Haberin taşıdığı “kamu yararı değeri” burada da sınırları tayin edici bir ölçüt olarak sunulmaktadır. Örneğin bir orman yangını sırasında yerleşim yerleri üzerinde keşif amaçlı drone uçurmanın kamu yararı açısından gereği ve değeri, futbol severlerin izleyebilmeleri için bir futbol maçı sırasında stadyum üzerinde drone uçurmaktan çok daha fazladır (Culver, 2014, 58). Yerleşim yerlerinde canlılara zarar verme riski nedeniyle her türlü haberde drone kullanımına izin verilmemesi, haber için kullanılacak drone’ların belli bir ağırlıkta olması ve sadece lisanslı pilotlar tarafından uçurulması da gerekmektedir. Bu durum konunun yasal boyutunu ilgilendirir de, drone kullanımının büyük sorumluluklara yol açtığını vurgulaması açısından önemlidir.

3. Haberde Bağlam Kayması

Gazetecilikte drone kullanımına dair sorgulanan konulardan biri de, drone’ların haberlerin doğru bir bağlama oturtulmasında ne kadar etkili olduğu ve hatta bu yönde olumsuz etkilerinin olup olmadığıdır. Drone’lar özellikle spesifik olaylarda, diğer görüntüleme teknolojileriyle

kıyaslanmayacak etkinlikte doğru görüntü ve bilgi elde etmek için eşsiz avantajlar sunmaktadır. Örneğin, drone'lar sayesinde, fiziksel konum ve özellikler gibi nesnelere ilişkin bilgilerin çok daha net ve doğru olarak elde edilmesi mümkündür. Ancak gazetecilik için nesnelere doğru bir şekilde görüntülenmesinden ve ölçülmesinden öte başka bir gereklilik vardır ki, o da haberde bu unsurların doğru bir bağlama oturtulmasıdır. Örneğin mecliste görüşülen bir yasa tasarısına yönelik sokakta protesto gösterisi yapan kalabalığın yoğunluğu hakkında sağlıklı bilgiler edinilmesinde drone'lar oldukça etkindir. Ancak, protesto yapan grubun aleyhtarlığının ya da taraftarlığının derecesi, protestoda dile getirilen konular, kitlenin nitelikleri vb. gibi çok önemli noktalarının doğru tespit edilebilmesinde yetersiz kalacaklardır. Sadece drone aracılığıyla elde edilmiş bilgi ve belgelere dayalı bir habercilik, haberin yanlış ya da eksik bir bağlama oturtulmasına neden olabileceği için kamuoyunun eksik ya da yanlış bilgilendirilmesine yol açabilir. (Culver, 2014, 59). Haber yazma pratiği sırasında belli bir olaya ya da olguya dair gerçekliğin yeniden kurgulandığı ve haber yazmanın da aynı zamanda bir anlam üretimi olduğu (bkz. Dursun, 2004, 45) düşünüldüğünde bağlamın doğru kurulmasının kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi açısından ne denli önemli daha net bir şekilde ortaya çıkacaktır.

4. Elde Edilen Bilgilerin Paylaşımı ve Güvenliği

Gazetecilerin drone aracılığıyla elde ettikleri bilgilerin yayın dışında ne tür amaçlar için ve ne düzeyde kullanabileceği, konuyla ilgili öne çıkan tartışmalardan bir diğerini oluşturmaktadır. Gazetecilik etiğinin en önemli ilkelerinden birisi “çıkar çatışmalarından uzak durarak haber kaynaklarından ve etkilerinden bağımsız şekilde haberi oluşturmaktır”. Bu noktada gazetecileri zorlayan konu ise devletin yaptığı gözetim ile (özellikle de kolluk kuvvetlerinin vatandaşları havadan gizlice gözetmesi durumu) insan hak ve özgürlüklerinin korunması arasındaki sınırın nasıl belirleneceğine ya da dengenin nasıl kurulacağına dair gerilimli savaştır. Örneğin bir protesto gösterisi anında yapılan çekimlere ait dijital kayıtların kolluk kuvvetlerine verilmesi, bu görüntülerin yüz tarama teknolojisi yardımıyla taranmasına ve eyleme katılanlara dair bir veri bankası oluşturulmasına hizmet edebilir (Choi-Fitzpatrick, 2015, 30). Nitekim günümüzde kolluk kuvvetlerinin mobese kameraları aracılığıyla ya da kendi çekimleri aracılığıyla elde ettiği görüntülerde yüz tanıma sistemini kullanarak fişleme yapması ve fişlenen kişilerin her türlü özel bilgisine ulaşması mümkündür (Ataman ve Çoban, 2016, 38). Bu noktada basın kuruluşlarının haber amaçlı drone kullanımından elde ettikleri verilerin hangi durumlarda paylaşılacağına dair çok net kurallar oluşturmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Aksi takdirde, haber medyasının bağımsızlığını kaybederek, kolluk kuvvetlerinin bir parçası haline dönüşmesi ya da insan hakları ihlaline dönüşebilecek durumlarda kendini bir araç olarak kullanırılması söz konusu olabilir. Bu bağlamda dikkat edilmesi gereken hususlardan bazıları şöyle sıralanmaktadır. Şayet bir güvenlik kurumunun herhangi bir yeri gözetleme için yasal izni yoksa o yere ilişkin elde edilen görüntüler bu güvenlik kurumu ile yasal bir zorunluluk olmadıkça paylaşılmamalıdır. Gazeteciler drone kullanımını bir gözetleme asistanlığı olarak kesinlikle görmemeli ve sadece gazetecilik aktivitesi olarak yaklaşmalıdır. Ek olarak drone'lar aracılığıyla elde edilen görüntülerin muhafazası basın örgütleri için diğer bir sorumluluk alanıdır. Bunların fiziksel ya da dijital hırsızlığa karşın korunması için önlemlerin alınması da önemlidir (Choi – Fitzpatrick, 2014, 30).

Türkiye’de Drone Gazeteciliği

Türkiye’de 1996 yılından bu yana askeri amaçlı drone kullanımının olduğu görülmektedir (Karaağaç, 2014, 197). Günümüzde ise aralarında İhlas Haber Ajansı, Anadolu Ajansı ve Doğan Haber Ajansı’nın da yer aldığı basın kuruluşları drone’lardan haber için yararlanmaktadır. Ancak, ülkede henüz yaygın bir drone gazeteciliğinden ya da haber amaçlı drone kullanımdan söz etmek mümkün görünmemektedir. Türkiye’de sivil drone kullanımına, özellikle de haber amaçlı kullanımlarına ilişkin akademik bir literatür henüz oluşmamış olmakla birlikte, farklı türden kaynaklarda (haber, köşe yazıları, blog yazıları vb.) yer alan bilgilere dayanarak, bu yöndeki ilk örneğin Taksim Gezi Parkı Olayları sırasında gerçekleştiğini söylemek mümkündür (Bkz. Soysal, 2013; Soylu, 2013; Sözeri, 2016). Bu çalışmanın önceki bölümlerinde de

değinen bu video çekimi Türkiye’de drone kullanımına ilişkin henüz yasal bir düzenlemenin olmadığı bir dönemde, 2013 yılında Cem Köse adındaki bir aktivistin uçurduğu kişisel drone ile gerçekleştirilmiştir. Güvenlik güçlerince vurulup, düşürülünceye kadar elde edilen video görüntüleri YouTube’da paylaşılmıştır. Buradan hareketle, Türkiye’de haber amaçlı ilk drone kullanımının bir vatandaş gazeteciliği pratiği olarak gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Günümüzde Türkiye’de drone kullanıma yönelik hukuksal düzenlemeler mevcuttur. Konuyla ilgili ilk mevzuat oluşturma girişimi Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü (SHGM) tarafından 30 Ekim 2013’te çıkarılan bir talimatnamedir. Ardından, SHGM’nin 22 Şubat 2016 tarihli “İnsansız Hava Aracı Sistemleri Talimatı” (SHT-İHA) yürürlüğe girmiştir. Yeni düzenleme tüm drone kullanımlarının kayıt altına alınmasına dair hükümler içerirken, izinsiz drone kullanımlarına emniyet tarafından müdahale edilmesine olanak tanımaktadır (Kahraman, 2017). Düzenlemenin ardından yaşanan ilk yasaklama olayı Erzurum’da yaşanmıştır. Bir kız öğrenci yurdu önünde izinsiz drone uçurulması gerekçesiyle valilik ilde drone kullanımını yasaklamıştır (Karakullukçu, 2016). Antalya Valiliği de 2017 Mayıs ayında yazılı bir açıklama yaparak gerekli yerlerden izin alınmadan uçurulan drone’ların kolluk kuvvetleri tarafından düşürüleceğini açıklamıştır. Benzer yasaklamalar ya da sınırlamalar Kocaeli, Diyarbakır, Adana, Kırklareli, Batman Valiliklerince de uygulamaya konmuştur. Bu illerin bazılarında drone yasağı belli bölgeleri değil, tüm il sınırlarını kapsamaktadır. Drone uçuş yasağına uymayanlar için ise hapis cezası söz konusu olabilmektedir. Nitekim İstanbul Atatürk Hava Limanı üzerinde izinsiz drone uçarak “trafik güvenliğini tehlikeye sokma” suçunu işlediği gerekçesiyle bir drone kullanıcısına 31 Mayıs 2017 tarihinde 10 ay hapis cezası verilmiştir (Hürriyet, 01.06.2017).

SHT-İHA drone kullanımını izne bağlarken, drone’ların ağırlıklarına, teknik şartlara ve drone’ları uçuracak pilotların yeterliliğine ilişkin düzenlemeler getirmiştir. Örneğin kalkış ağırlığı 500 gramın altında olan drone’lar için herhangi bir düzenleme yokken, 500gr ile 25kg olan drone’ların internet üzerinde “İnsansız Hava Aracı Kayıt Sistemi”ne kayıt olması gerekmektedir. 25 kg ile 150 kg aralığında ve 150 kg’dan fazla olan drone’ların ise Türk hava araçları sistemine kayıt yaptırması zorunluluğu bulunmaktadır. Kayıt zorunluluğunun yanında belli koşullarda eğitim alınması şartı da getirilmiştir. Ağırlığı 25 kg’nin altında olan ve hobi amaçlı uçurulan drone’lar için eğitim şartı aranmazken, hobi amaçlı da olsa 4 kg’nin üzerindeki drone’lar için ağırlıklarına bağlı olarak eğitim alınması zorunlu tutulmuştur (Kahraman, 2017).

Drone kullanımına ilişkin söz konusu yasal düzenlemeler, çeşitli eleştirilere neden olmaktadır. Bunlardan birisi, bu düzenlemelerin Türkiye’de drone gazeteciliğinin gelişimini destekleyici yönde olmadığı yönündedir. Tartışma yaratan konu düzenleme ile ticari amaçlı drone uçuranların, örneğin gazetecilerin, eğitim alması ve sigorta yaptırmasının zorunlu kılınmış olmasıdır. Türkiye’de drone eğitimi veren bir kurumun henüz olmaması nedeniyle drone ile görüntü almak isteyen gazetecilerin hususi pilot lisansı (PPL) alması gerektiği, bunun için ise büyük bir maliyeti olan Türkiye’de veya yurt dışında teorik eğitim yanında gerçek uçaklarla uçuş eğitimi alınması gerektiği belirtilmektedir. Özellikle alternatif gazetecilik oluşumları ya da vatandaş gazeteciliği yapmak isteyenlerin ise böyle bir masrafı karşılaması mümkün görülmemektedir (Sözeri, 2016). Ayrıca şehirde ticari uçuş yapmak için 500gr. - 25kg arasındaki drone’lar için 5 iş günü, 25 kg’nin üstündeki drone’lar içinse 15 iş günü öncesinden izin alınması şartı da, sivil drone kullanımını zorlaştırıcı bir koşul olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç

Drone’ların gazetecilik amaçlı bir görüntüleme ve gözetim teknolojisi şeklinde kullanılabilir hale gelmesiyle birlikte haber üretim, dağıtım ve tüketim süreçleri üzerinde dönüştürücü etkileri gözlenmeye başlamıştır. Öncelikle, bu etkilerin büyük ölçüde olumlu nitelikte olduğunu belirtmek gerekir. Havadan kuşbakışı ve hareketli görüntüleme olanağı veren drone’lar, uzama ve məkana dayalı fiziksel sınırların daha hızlı ve kolay aşılmasını sağlamalarının yanı sıra, haber anlatım ve sunum tekniklerinin gelişip, zenginleşmesine katkı sunmaktadır. Ancak, drone’ların sunduğu olanakların ve getirdiği yeniliklerin “drone gazeteciliği” adı altında kendine özgü

kuralları, işleyişi ve alanı olan yeni bir gazetecilik türünün oluşumuna yol açabileceğini söylemek mümkün görünmemektedir. Bu bağlamda, drone'ların profesyonel gazetecilik dışında alternatif medya, örneğin yurttaş gazeteciliği için yeni kanallar açabilecek yardımcı teknolojiler olarak konumlandırılması daha uygun görünmektedir. Drone'ların sağlayacağı "alternatif gözler" tarafından üretilen haberler, farklılık ve çeşitlilik içeren demokratik bir basın ortamının oluşması açısından değer taşıyacaktır. Bu durum, özellikle basının kamu yararı ve kamu adına "devleti gözetlemek" görevini yerine getirmede güçlük yaşadığı sansür ortamlarında çok daha önem kazanmaktadır. Aynı şekilde, bu durum medya kuruluşlarının aşırı ticarileşerek, kâr amaçlı dev yapılara dönüşmesi sonucunda, basının görevini layığıyla yerine getiremediği iletişim ortamları için de geçerlidir.

Diğer yandan, drone'ları üstün kılan havadan görüntüleme kapasitesinin, bu araçlarla gerçekleştirilen habercilik faaliyetlerini kolaylıkla, ülke ya da kamu güvenliği veya bireylerin özel yaşamlarının gizliliği açısından birer "tehlike" ya da "tehdite" dönüştürebilmesi söz konusudur. Konuya dair yapılan tartışmalar ise genel olarak, güvenlik temelli endişeler ile basın özgürlüğü, ifade özgürlüğü, bilgi alma hakkı gibi özgürlük ve hak temelli endişelerin etrafında gelişmektedir. Endişeler, özellikle drone'ların gazetecilikte görece çok daha yaygın kullanım kazandığı, ABD'de başta olmak üzere, kanun yapıcılar ve basın etik kurulları da harekete geçirmiştir. Drone'ların basının kamuoyu nezdindeki meşruiyetini riske atacak bir "gözetim aracına" dönüşmemesi için, drone kullanımında kamu yararının olup olmadığı, haber değerinin oluşup oluşmadığı ve şeffaflığın sağlanması gerekliliği bu kurulların öne çıkardığı unsurlar arasındadır. Gazetecilik amaçlı drone kullanımına dair yasal düzenlemelerin ise ilgili resmi makamlar ile basın kuruluşları arasında mücadeleyi de içeren iletişim süreci içinde şekilleneceğini öngörmek mümkündür. Nitekim böyle bir sürecin ardından CNN, belirli şartlara uyması koşuluyla ABD sınırları içinde kendi drone'larını uçurma iznini alabilmiştir.

Gazetecilerin ve aynı zamanda kamunun "göklerdeki gözleri" olma yolunda hızla ilerleyen drone'ların yakın bir gelecekte, birçok basın kuruluşunun ekipmanları arasında yer alacağını ve gazeteciler için rutin bir görüntüleme aracı haline dönüşeceğini öngörmek mümkündür. Bununla birlikte, drone'ların geleneksel haber ve görüntü elde etmenin yerini alacağını ve haber anlatımını tamamıyla değiştireceğini söylemek doğru olmayacaktır. Diğer yandan, gerek bireysel gerekse kurumsal drone kullanımına rehberlik edecek etik kılavuzlar olmadan ve güvenlik ile özgürlükler arasındaki hassas dengeleri adaletli bir şekilde kuran yasal düzenlemeler gerçekleştirilmeden, habercilikte yararlı ve etkin bir drone kullanımdan söz etmek de mümkün görünmemektedir.

Kaynakça

- Anonim (2011). Civilian Drone Operated at Polish Riots. YouTube. Erişim: 11 Ağustos 2017. <http://www.youtube.com/watch?v=KOxh9dbkNT4>
- Ataman, B. ve Çoban, B. (2016). Alternatif Medya ve Anti-Gözetim. B. Çoban ve B. Ataman (Der.) *Gözetim Toplumu [Panoptikon]* (s.33-47). İstanbul: TMMOB.
- BBC News (2011). Philippines Storm Kills Hundreds in Mindanao Floods. Erişim: 12 Temmuz 2017. <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-16229394>
- BBC News (2015). Auschwitz: Drone Video of Nazi Concentration Camp. Erişim: 12 Temmuz 2017. www.youtube.com/watch?v=449ZOWbUkf0
- Bell, M. (2011). Drone Journalism, The Idea could Fly in the US. *The Washington Post*. Erişim: 10 Temmuz 2017. https://www.washingtonpost.com/blogs/blogpost/post/drone-journalism-the-idea-could-fly-in-the-ussoon/2011/12/04/gIQAhYfXSO_blog.html?utm_term=.7b6fc3881b06
- Cambridge Dictionary (t.y.). Erişim: 20 Mayıs 2017. <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/drone>

- Cenk, K. (2013). Taksim Gezi Park Areal Taksim Gezi Parkı Havadan Çekim. Erişim: 12 Temmuz 2017. <https://vimeo.com/67803369>
- Choi-Fitzpatrick, A. (2014). Drones for Good: Technological Innovations, Social Movements, and the State. *Journal for International Affairs*, 68 (1): 19-36.
- Cividrones (2013). Litgow On Fire. YouTube. Erişim: 04 Haziran 2017. https://www.youtube.com/watch?v=1EAp_NhbF68
- Clarke, R. (2013). The New Meaning of Point of View: Media Uses and Abuses of New Surveillance Tools. *Roger Clarke's Website*. Erişim: 07 Ağustos 2017. <http://www.rogerclarke.com/II/APC-130225.html>
- CNN (2013). A Bird's Eye View of Haiyan Devastation. Erişim: 06 Temmuz 2017. <http://edition.cnn.com/videos/world/2013/11/18/philippines-drone-camera-penhaul.cnn>
- Corcoran, M. (2014). Drone Journalism: Newsgathering Applications of Unmanned Aerial Vehicles (UAVs) in Covering Conflict, Civil Unrest and Disaster. *Cryptome*. Erişim: 14 Haziran 2017. <https://cryptome.org/2014/03/drone-journalism.pdf>
- Culver, K. B. (2014). From Battlefield to Newsroom: Ethical Implications of Drone Technology in Journalism. *Journal of Mass Media Ethics*, 29:52-64.
- Dursun, Ç. (2004). Haberde Gerçekliğin İnşası Ne Demektir?" Ç. Dursun (Haz.) *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi* (s. 37-65). Ankara: Elips Yayınları.
- Dzhabirov, L. (2013). Max Media, Sky Media. Протест в София от въздуха. Erişim: 22 Temmuz 2017. https://www.youtube.com/watch?v=G0wm30s5_MY
- Estes, A.C. (2013). Watch Police Shot Down a Drone Flying Over Istanbul. *Gizmodo*. Erişim: 10 Ağustos 2017. <https://gizmodo.com/watch-police-shoot-down-a-drone-flying-over-istanbul-513228306>
- Estrin, J. (14 Mart 2017). Democratizing the Sky: Drones in Visual Journalism. *The New York Times*. Erişim: 05 Temmuz 2017. <https://lens.blogs.nytimes.com/2017/03/16/democratizing-the-sky-drones-in-visual-journalism/>
- Eztler, A. (9 Aralık 2016). Dronism: Exploring the Use of Drones in Journalism. *News Media Alliance*. Erişim: 20 Temmuz 2017. <https://www.newsmediaalliance.org/technology-use-drones-journalism/>
- Goldberg, D., Corcoran, M., Picard, R.G. (2013). Remotely Piloted Aircraft Systems & Journalism. *Reuters Institute for the Study of Journalism*. Erişim: 20 Temmuz 2017. <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/>
- Holton, A. E, Lawson S., Love, C. (2015). Unmanned Aerial Vehicles: Opportunities, Barriers, and the Future of Drone Journalism. *Journalism Practice*. Vol.9 No: 5: 634-650.
- İnsansız Hava Aracı Sistemleri Talimatı (2016). Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü. Yayın tarihi: 22.02.2016. Erişim : 30 Temmuz 2017. https://iha.shgm.gov.tr/public/document/SHT-IHA_REV1.pdf
- Jarvis, J. C. (2014). The Ethical Debate of Drone Journalism: Flying Into The Future of Reporting. Research Papers, Paper 475. Southern Illinois University Carbondale. Erişim: 20 Haziran 2017. http://opensiuc.lib.siu.edu/g_s_ep/475
- Kahraman, A. (2017). Drona'ların Hukuki Durumu. *Startup Hukuku*. Erişim: 12 Eylül 2017. <http://startiphukuku.com/dronelarin-hukuki-durumu/>

- Karaağaç, C. (2014). 21. Yüzyılda Sivil ve Ticari İHA Uygulamaları. *Milli Güvenlik ve Askeri Bilimler Akademik Dergisi*. Yaz, 2014, Cilt 1, Sayı 3, 181-211.
- Karakullukçu, E. (2016). Türkiye'de İlk Drone Yasağı Geldi. *Webtekno*. Erişim: 17 Temmuz 2017. <http://www.webtekno.com/sektorel/turkiye-de-ilk-drone-yasagi-geldi-h14562.html>
- Professional Society of Drone Journalists (t.y.). A Code Of Ethics for Drone Journalists. Erişim: 10 Mayıs 2017. <http://www.dronejournalism.org/code-of-ethics/?rq=%20guide>
- Roug L. (2014). Eye in the Sky: Drones are Cheap, Simple, and Potential Game Changers for Newsrooms. *Columbia Journalism Review*. Erişim: 03 Eylül 2017. http://archives.cjr.org/cover_story/eye_in_the_sky.php
- Schmidt, H. (2015). From a Bird's Eye Perspective: Aerial Drone Photography and Political Protest. A Case Study of the Bulgarian #resign Movement 2013. *Digital Icons: Studies in Russian, Eurasian and Central European New Media*, No.13: 1-27.
- Seaman, A. (2016). Newsrooms Need Drone Ethics Guidelines, Quill. Nowember/December, 2016: 31. Erişim: 10 Haziran 2017. [http://digitaleditions.walsworthprintgroup.com/publication/?i=367463&article_id=2663271&view=articleBrowser&ver=html5#{"is_sue_id":367463,"view":articleBrowser,"article_id":2663271"}](http://digitaleditions.walsworthprintgroup.com/publication/?i=367463&article_id=2663271&view=articleBrowser&ver=html5#{)
- Soylu, R. (2013). Türkiye'de İnsansız Hava Aracı Gazeteciliği Yasal mı? *Gazetecilik*. Erişim: 22 Ağustos 2017. <https://gazetecilik.org/2013/06/25/turkiyede-insansiz-hava-araci-gazeteciligi-yasal-mi/>
- Soysal, O. (2013). İnsansız Hava Araçlarının Dayanılmaz Çekiciliği. Erişim: 20 Temmuz 2017. <http://osmansoysal.com/yazilarim/muhtelif/272-insans-z-hava-araclar-n-n-dayan-lmaz-cekiciligi.html>
- Sözeri, E.K. (2016). Drone Gazeteciliği Yasaklarla Başladı, Kısıtlamalarla Sürüyor. *Bağımsız Gazetecilik Platformu*. Erişim 10. Temmuz 2017. <http://platform24.org/yazarlar/1488/drone-gazeteciligi--yasaklarla-basladi--kisitlamalarla-suruyor>
- Taylor T. (2013). RianRex, Quadcopter Aerial View of Tasmanian Bush Fires Damage. Erişim: 8 Ağustos 2017. <https://www.youtube.com/watch?v=rFZA0SX31Xw>
- The New York Times* (2016). Corbon Casulties. Erişim: 12 Ağustos 2017. <https://www.nytimes.com/spotlight/climate-casualties>
- Tremayne, M. ve Clark, A. (2014). New Perspectives from the Sky. Unmanned Arial Vehicles and Journalism. *Digital Journalism*, 2:2, 232-246.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Erişim. 20 Mayıs 2017. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=815&Itemid=75
- Yüksel, O. (2015). Drone'lar Foto-Muhabirliği Nasıl Etkiler? Erişim: 20 Temmuz 2017. <http://www.medyaakademi.org/2015/03/24/dronelar-foto-muhabirligi-nasil-etkileyecek/>